

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців
«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО
ПІЗНАННЯ»**

(Одеса, 23-24 травня 2024 року)

Одеса -2024

УДК: 1:403:316.6 (08)

Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Матеріали VII Міжнародної конференції студентів, молодих вчених та науковців (Одеса, 23-24 травня 2024 р.) 181 с.

Рецензенти:

Голубович Інна Володимирівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Орленко Ірина Миколаївна - доктор філософії, завідувачка Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія безперервної освіти» Одеської обласної ради.

Збірник матеріалів VII Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; аналізують Голодомор-Геноцид-Холокост: проблема пізнання моральних складових розвитку XXI століття; показують трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; розкривають сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; розглядають філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства та філософію синергетики. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 17 від 27 червня 2024 р.)

- можливість виробництва широкого спектру товарів та вільного надання більшості послуг (виробництво окремих товарів та надання послуг регулюється державою);
- право на належні безпечні і здорові умови праці;
- право на своєчасне одержання винагороди за працю;
- оплата праці найманого працівника, яка має забезпечити йому нормальні матеріально-побутові умови та особистий розвиток;
- можливість задовольняти людиною свої інтереси у сфері інтелектуальної, науково-дослідної і творчої діяльності;
- захист державою конкуренції, протидія зловживанню монопольним становищем на ринку, та недобросовісній конкуренції, що має забезпечити усім суб'єктам господарювання рівні умови ведення бізнесу упереджує;
- право на добросовісне та безупереджене судочинство, у тому числі при суперечках з органами державної влади;
- захист суб'єктами господарювання та найманими працівниками власних економічних та соціальних інтересів шляхом створення профспілок та страйку;
- право найманих робітників на відпочинок (щотижневий у вигляді вихідних, оплачувана щорічна відпустка, та святкові дні);
- встановлення скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час;
- гарантування допомоги державою внаслідок втрати чи обмеження працездатності у випадках, умовах та у порядку, передбачених чинним законодавством;
- право на безкоштовне отримання первинної медичної допомоги;
- забезпечення державою захисту прав споживачів, шляхом контролю за якістю та безпечністю товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг, що має сприяти кращому здоров'ю та психологічній стійкості людини, як суб'єкта економічних відносин.

Чумак Єгор Олександрович - здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Філософія, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна.

Науковий керівник: **Врайт Галина Яківна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАРКСИЗМУ ТА ДІАЛЕКТИЧНОГО МАТЕРІАЛІЗМУ

Сформований в умовах бурхливого економічного зростання, динамічних геополітичних подій і наукових інновацій марксизм позиціонувався його фундаторами як вчення, що обіймає собою всі прояви як людської практики, так природних процесів і описує їх закономірності в загальній, діалектичній взаємодії протилежностей, частин і цілого, минулого і сьогодення. Формуючи певний універсум, де все суще матеріально обумовлене і пов'язане, марксизм пропонує радикальну перспективу нового наукового світогляду, що викликає інтерес і сьогодні. Маркс також, як і О. Конт, вважав, що в XIX ст. наука сама спроможна давати відповіді на всі найважливіші питання людського буття [1, с. 204].

Досвід Французької революції продемонстрував, що все іменоване абсолютним, насправді не має під собою нічого абсолютного, що будь-які феномени, факти і процеси, які раніше визначалися як вічні та сакральні, можна і потрібно тлумачити як підпорядковані здібностям людини до практичного перетворення реальності. Держава, релігія, право, мистецтво, мораль в період занепаду авторитетів і вигорання загальнолюдських цінностей починають переосмислюватися і трансформуватися в форми більш відповідні духу епохи.

Ключовою подією для виникнення такої парадигми була розробка Гегелем своєї філософської системи, яка повинна була об'єднати і викласти всі загальнонаукові категорії людського мислення і показати в становленні і взаємозумовленості їх одне одним, тим самим розкриваючи багатство і невичерпність розумного і духовного потенціалу людини. Гегель мав на меті описати *граматику розуму*, охоплюючи агрегат його визначень в повному обсязі, зі своїми правилами і канонами, де загальні форми думки виникають одна з одної в безперервному процесі споглядання і рефлексії, завдяки чому свідомість збагачує сама себе з власних пізнавальних форм.

Матриця філософії Гегеля в руках Маркса і Енгельса піддалась радикальним змінам: надихнувшись думками Людвіга Фейєрбаха, пізнавальна активність духу, якою дорожив Гегель, молодими комуністами була перетворена в матеріалістичний сурогат, наслідком чого стало приниження людського духу до рівня тіні її тілесних потреб; єдиною здатністю людини є лише адаптація до матеріальних обставин, а дії свідомості строго детерміновані зовнішніми процесами, над якими суб'єкт не має влади. Маркс і Енгельс наполягали на необхідності перевернути його діалектику «з голови на ноги», про що Маркс пише в передмові до «Капіталу»: «Містифікація, що її зазнає діалектика в руках Гегеля, ні в якому разі не пошкодила йому першому вичерпно й свідомо викласти її загальні форми руху. Діалектика в нього стоїть на голові. Треба її повернути й поставити на ноги, щоб вилущити раціональне ядро з містичної шкарлупи» [2, с. 88].

Необхідно зауважити, що ніхто так напористо не займався «містифікацією» філософії Гегеля як младагегельянці і Маркс з Енгельсом зокрема, які бачили в гегелівському понятті Абсолютного духу релігійний

пережиток і ототожнювали його з якоюсь божественною сутністю; саме з цього упередження виникає помилкова думка про панлогізм і історизм гегелівської системи духу, крізь які вона по сьогоднішній день оцінюється і вивчається.

Перевернути діалектику Гегеля з голови на ноги, в розумінні Маркса і Енгельса, означає типове матеріалістичне кліше: поставити свідомість, що розвивається, в один ряд з рештою матерії лише як специфічну форму її прояву; тобто, буття визначає свідомість, але не навпаки.. У розумінні матеріалістів, буття - це якась зовнішня субстанція, що не потребує свідомства суб'єкта для того, щоб просто мати місце в світі, навіть якщо в цьому світі свідомість у вигляді суб'єкта, що пізнає, ніяк не представлена. Помилка такої точки зору полягає в тому, що буття не може являтися об'єктом можливого пізнання або самістю як такою; буття є визначенням розсуду, що забезпечує можливість досвідного пізнання і є надбанням людської свідомості. Маркс і Енгельс вважали, що їм вдасться проникнути по той бік свідомості з метою засвідчити там об'єктивну реальність, що забезпечує свідомість матеріалом осмислення, але не звернули уваги, що ця дія сама є актом свідомості. Таким чином, матеріалістична підстава марксистської діалектики про первинність буття по відношенню до свідомості є типовим паралогізмом - логічною помилкою, коли внутрішньо властивим розсуду визначенням або ідеям розуму (в кантіанському сенсі) приписується характер зовнішньої субстанції - того, що знаходиться поза суб'єктом пізнання.

Маркс і Енгельс в стараннях знайти тверде обґрунтування власних соціально-політичних переконань, посилили матеріальний фактор, повністю відчужуючи суб'єкт і ставлячи свідомість на рівень більш розвиненої матерії з усієї існуючої матерії. Перед марксистами постає важлива проблема: як пояснити цей рух на самому фундаментальному рівні? Як довести необхідність багатовікового класового протистояння, підсумком якого має бути неминуче настання епохи загальної рівності? Звертаючись до численних свідчень природи і наукових відкриттів того часу, Фрідріх Енгельс засновує науковий напрям в контексті марксизму і називає його діалектичним матеріалізмом; це нове знання було покликане відшукати внутрішні закономірності всіх явищ природи, людини і суспільства.

Енгельс зазначав, що діалектика «є наука про загальні закони руху і розвитку природи, людського суспільства і мислення» [4, с. 131]. Слід зазначити, що категорії «рух» і «розвиток» не були чітко визначені ні Енгельсом ні Марксом, що явно віддаляє вчення обох від наукової строгості. Загальноприйнятим розумінням категорії *розвитку*, з яким погоджувався, зокрема, Ленін вважається наступне: «*Розвиток* - незворотна, закономірна і спрямована *зміна*» [3]. Категорію *руху* Енгельс формулює наступним чином: «*Рух*, що розглядається в найзагальнішому сенсі слова, тобто, розуміється як спосіб існування матерії, як внутрішньо властивий матерії атрибут, обіймає собою всі *зміни* і процеси, що відбуваються у Всесвіті» [4, с. 362]. Таким чином, центральні поняття діалектичного матеріалізму - поняття розвитку і руху -

насправді не мають істотної відмінності і обидва позбавлені яких би то не було специфічних властивостей.

Оскільки Енгельс позиціонував закони діалектики як сформульовані Гегелем, але застосовані на матеріальній основі, виходячи з процесів природи та історії, буде доречно розглянути, що під цими трьома законами розумів сам Енгельс і те, яке насправді «застосування» вони мали в системі Гегеля, звідки Енгельс ці закони запозичив. На думку Енгельса, закони діалектики - це виведені з природних процесів принципи, що визначають розвиток матерії в усіх її проявах.

Першим законом діалектики Енгельс проголошує закон переходу кількості в якість і навпаки: «У природі якісні зміни - точно визначеним для кожного окремого випадку способом - можуть відбуватися лише шляхом кількісного додавання або кількісного зменшення матерії або руху» [4, с. 357]. За словами Енгельса, виклад цього закону він зустрів у першій частині «Науки логіки» Гегеля, присвяченій вченню про категорію міри. У своєму розгляді категорії міри Гегель виходив з визначення специфічної (довільної) кількості, зміна якої призводить до визначення специфічної міри. Ні про який перехід кількості в якість і навпаки мови не йде.

Наступний закон діалектики Енгельс вважає найважливішим і основним в плані розвитку матерії. Енгельс пропонує досить дивне формулювання цього закону - закон взаємного проникнення протилежностей одне в інше. Розуміння Енгельсом природи протиріч є помилковим з точки зору загальної логіки формулюванням: протилежності за самою своєю суттю не можуть проникати одне в друге (плюс не може проникнути в мінус, холод - в спеку, а буржуа - в пролетаря), а їх присутність, взаємозв'язок і взаємообумовленість можуть бути встановлені лише свідомістю за допомогою відповідної категорії розсуду. Останній закон діалектики Енгельс називає законом заперечення заперечення, духом якого, за словами самого Енгельса, просякнута вся філософська система Гегеля. На ділі ж, цей закон, крім простоти свого формулювання не має під собою ніякого іншого сенсу - тільки пусте заперечення.

В основі діалектичного матеріалізму покладена фундаментальна помилка: Гегель розробляв свою діалектику як метод для його специфічного застосування в контексті інтелектуалізації свідомістю навколишнього світу; у свою чергу Енгельс, замість того, щоб розробити власну матеріалістичну діалектику, грубо видирає деякі тези, поняття і категорії гегелівської філософії із супроводжуючого їх контексту і застосовує до матеріального світу, називаючи це законами діалектики, що є грубим порушенням канонів логіки і філософії.

Отже, марксизм як світоглядний, квазінауковий агрегат являє собою яскравий приклад системного виродження філософського мислення. Це не дивно, враховуючи той факт, що діалектичний матеріалізм було розроблено саме для того, аби відшукати наукове підґрунтя для деякого, заздалегідь сформованого концепту, тим самим породжуючи ідеологію.

Список використаної літератури

1. Petrusenko V. *Filosofia (vstup do kursu, istoria svitovoi ta ukrainiskoi filosofii, fundamentalni problemy suchasnoi filosofii)*. [Philosophy (introduction to the course, history of world and Ukrainian philosophy, fundamental problems of modern philosophy)]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
2. Marks K. (1933) *Kapital [Capital]*. Kharkiv: «Proletar» [in Ukrainian].
3. Sehed S.A. (2018) *Metodolohichni osnovy katehorii «rozvytok»: filosofskiy aspekt*. [Methodological foundations of the «development» category: a philosophical aspect]. *Ekonomichna nauka*. 2018. № 10. [in Ukrainian].
4. Marx K., Engels F (2010). *Marx & Engels Collected Works. Vol 25*. London: Lawrence & Wishart. 774 p.

Шакун Євген Дмитрович, здобувач третього рівня вищої освіти, гр. АС3072-24 Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: СВИТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

В умовах наростання тенденцій глобалізації зростає ризикогенність на всіх рівнях соціального буття – у індивідуальному життєпросторі громадянина, в громаді, суспільстві, державі, адже «глобалізація є також і мультиплікатором ризиків, породжуваних трансформаційними процесами усередині країни [2, с.65].

З кризою раціональності, породженою сучасною філософією, поширюється уявлення про світ як нелінійну, самоорганізовану, дисипативну систему, ознаками якої є неврівноваженість та крихкість. Як підкреслюють сучасні науковці, «сьогодні ми знаємо, що нестаціонарність, яка, найчастіше, не загрожує цілісності системи, є невід’ємною характеристикою будь-яких складних утворень – фізичних, біологічних, економічних, соціальних. Вони перебувають у постійному процесі перетворень, що зламає попередні порядки й утворює нестійкі нові» [4, с. 19]. Непевним стає буття людини у світі, посилюється соціальна конфліктність, під загрозою опиняється забезпечення захищеності життєво важливих інтересів громадянина, соціальної групи, спільноти, держави. Нові параметри світоіснування актуалізують постановку питання про світоглядно-філософські засади феномену безпеки.

Концептуальні засади осмислення безпеки закладені в роботах Платона, Аристотеля, Аврелія Августина, Томаса Аквінського, Л. Валла, Ж. Бодена, Ф. Бекона, Г. Гроція, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, І. Канта, Г. Гегеля. Серед сучасних філософів, які різнопланово досліджували феномен безпеки – У. Бек, Е. Гідденс, М. Кастельс, Н. Луман, Е. Тоффлер. Теоретико-методологічним орієнтиром автору слугують також напрацювання таких сучасних вітчизняних

РОЛЬ ЖІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ: ФІЛОСОФСЬКО-РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ	
Семко Яна Сергіївна	85
ПРИРОДА МИСТЕЦТВА У КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ	
Стовпець Сергій Васильович	89
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ	
Федорова Інна Валеріївна, Поплавська Тетяна Миколаївна	92
ІДЕАЛ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ В СУЧАСНІЙ МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ	
Усатюк Ігор Миколайович	94
ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА ТА СВОДОДИ ЛЮДИНИ	
Чумак Єгор Олександрович, Вraith Галина Яківна	95
КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАРКСИЗМУ ТА ДІАЛЕКТИЧНОГО МАТЕРІАЛІЗМУ	
Шакун Євген Дмитрович	99
ФЕНОМЕН БЕЗПЕКИ: СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ	
СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ	
Yevgen Borinshtein, David Schwartz, Daniel Hasidim Or Chalon	102
IMPACT OF TOLERANCE ON CONFLICT RESOLUTION	
Барков Степан Федорович, Поплавська Тетяна Миколаївна	104
СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА ТА РЕВОЛЮЦІЯ ЦІННОСТЕЙ	
Білоусова Кіра Олексіївна	106
ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ	
Йорж Руслан Анатолійович	109
ДУХОВНІ ТА МАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ В РАКУРСІ ПЕРСПЕКТИВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Дуков Олександр Володимирович, Поплавська Тетяна Миколаївна	110
ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ ЯК ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ АНТРОПОГЕННОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	
Козленко Павло Юхимович	112
МОРАЛЬНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Остаточна Вікторія, Ладонько Людмила	116
ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА УСПІХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Окорокова Віра Вікторівна	118